

Sujeverje u Jevrejstvu.

Napisao kot. rabin **Dr. Hinko Schulsinger**, Djakovo.

I.

Sujeverje, kakvo se do danas održalo u različitim krugovima jevrejskog naroda i u različitim oblicima, jeste ono iščede vere, u kom se prirodno brka sa natprirodnim, otuda se to od prirodnih uzroka dovode natprirodna dejstva, to opet prirodna dejstva od natprirodnih uzroka. Izvor mu je magija, viša mudrost sveštenstva Persijanaca. U njoj se nalaze svikoliki ogranci i pravci, kao i sva sredstva za vršenje mađiskih radova, koji su onda prešli na sve narode, pa i na Jevreje. Postanak magije daje se objasniti ovako. Čovek je iskonito odvisan od prirode. On neprestano opaža utiske, koji utiču na njega sad povoljno, sad nepovoljno, a on ih ne može da objasni. On sluti tajanstvene snage, koje vrše nasilje nad njim; da će pak ove snage zamišljati živima i s dušom, tim je verovatnije, što on i svoje vlastito »ja« smatra odvisnim od okolne prirode. U njemu se tako rađa slutnja o nadčulnom svetu duhova, koji utiče i na čulni svet, a ova je slutnja kako izvor religije, tako i magije. Religijoznu osnovu imaju sva ona uzbuđenja, kad se čovek, svestan svoje odvisnosti od objektivnih sila, smiruje i ne pokušava, da im se protivi; ako li im se pak nasuprot stavlja, ako kuša da ih potčini svojoj vlasti i prisili sebi na službu, otklanjajući njihove uticaje, onda stupa u oblast čarolije, u carstvo magije.

Ali, ako su navedena gledišta uopće dovoljna za objašnjenje postanka magije, ona ipak nisu dovoljna, da se ocene njene pojedine pojave. Jer je to nemoguće, pošto je oblast čarolija i suviše velika, a ono što se u njoj zbilo, i suviše je mnogostruko i različito. Od velikog je uticaja na ovu oblast duhovnog života okolna priroda. To najbolje dokazuje domovina magije, zemlja Persija, čija je bujna priroda oživljavala maštu stanovnika, a obilat cvatući život izazvao verovanje, kao da se iza raznolikih prirodnih stvorova kriju bogovi i demoni, s kojima se mora u vezi živeti. Ovo važi u pogledu magije i o ostalim zemljama Orienta: o Egiptu, Babiloniji i Indiji, gde je divna draž plavog neba, uredno pojavljivanje nebeskih tela i noćno treperenje zvezda bilo stanovništvu tumačem budućnosti, pomoću čega su predskazivane razne prirodne pojave i ljudska sudbina, ili gde je romantični čar

i bogatstvo boja zemlje sa njenim carstvom bilja i životinja davalo najobilnija sredstva za stvaranje veštica i čarobnika, što je sve pojačano svršavanjem religioznih ceremonija, žrtvovanjem, postom, molitvom i hodočašćem. Njihova se mađijska sila iskazivala naročito u predskazivanju budućnosti po kretanju zvezda, u lečenju bolesti pomoću bjanja i trava, i u ukročavanju zmija i demona.

Kao što se vidi, Orient se može označiti kotlom veštica, u kom sujeverom zaraženi svet spravlja kašu veštica, a oko kog sveštenici i sveštenice različitih naroda igraju kolo veštica. Samo jedan mali narod nije bio zastupljen pri tom: narod Jevreja, kako je tada uopće nazivan. Njemu nije trebalo sile mađionika, pa da proizvodi čuda na zemlji. Iako je ovaj narod nekoliko vekova živeo u zemlji Hartumim i Mehašfima, pa se onda povukao u zemlju, gde su vladali neznabožački običaji i naravi, idolopoklonstvo i mađioništvo, ipak ga je njegov božanski vođ, Mojsije, za vreme četrdesetgodišnjeg lutanja po pustinji, vaspitao za narod, koji je čist od neznabožačkih predstava, i sposoban da se bori protiv svakog sujeverja. Svetom se pismu često prebacivalo, da je ono kategorički nalagalo istrebljenje mađionika i veštica. Neobjašnjivo je, veli optužba, da jevrejska religija, koja se oseća uzvišenom nad svakom sujeverom, te ne poklanja nikakve vere vešticama i mađionicima, ipak vodi računa o ovakvim licima. Ali oni, koji idu za tim, da otkrivaju u Bibliji samo pogreške, te da joj tako ospore svaku svetinju i etičku sadržinu, zaboravljaju, da veštice i mađionici nisu zato pretrpeli smrt, što su tobože bili u vezi sa Bel-Zebubom, pa su zato mogli tvoriti čuda. Ova su lica zbog toga predavana smrti, što su zavodila masu, unoseći u razne slojeve naroda različite oblike sujeverja. Zato ima sledeća božanska opomena narodu izraelskom, pre njegova ulaska u obećanu zemlju, velikog značaja: »A kad dođeš u zemlju, koju ti daje Večni, tvoj Bog, ne uči se činiti gadna dela onih naroda. Neka se ne nađe u tebe, koji bi vodio sina svoga ili kćer svoju kroz oganj, ni vračar, ni koji gata po oblacima, ni koji gata po zmijama, ni uročnik! Ni bajač, ni koji se dogovara sa zlim duhovima, ni opsenar, ni koji pita mrtve. Jer je gad pred Večnim ko god tako čini, i za takve gadove tera te narode Večni, Bog tvoj, ispred tebe. Drži se sasvim Večnoga, Boga tvojega.« (V. M. 18, 9—13). Možda je bila najveća pogreška, koju je učinio Israel o svom ulasku u zemlju Kanaan, što nije doslovno ispunjavao biblijske propise u pogledu neznabožačkog kulta i idolopoklonstva. Da je bezobzirno uništio različite svetinje, nasuprot svega blaga i dragocenosti, što su ih skrivale u sebi, on bi za večita vremena obezbedio svoju nacionalnu poziciju i opstanak svoje države. Istina, osvojači su pobedili stanovnike zemlje, ali ih nisu učinili neškodljivima. Oni su ih progonili iz zemlje sa jedne strane, da bi učinili zadosta propisu Biblije, ali su je ovi opet zauzeli sa druge strane. Oni su

sravnili sa zemljom mnogobrojne svetinje, ali su na ruševinama starih postale nove, te su Ašerot i kipovi nicali iz zemlje kao pečurke. Nije dakle nikakvo čudo, što je Saul, prvi kralj Izraela, koji je važio za ogorčenog neprijatelja svega čarobništva, u svojoj nuždi pribegao vračari u Endoru; i što je mudri Salamon osumnjičen, da stoji u vezi sa svima duhovima. Ovakve prilike još većma bi se zaoštravale, da Izrael nije u svako doba imao muževe, koji su u svojstvu proroka i narodnih besednika objavljivali javno rat neznabožačkim sveštenicima, i svom snagom trebali ukorenjene naravi i običaje, koji su potkopavali opstanak naroda. Prorok Jesaja imao je hrabrosti, da na otvorenom mestu u prisustvu velike množine naroda objavi ovo: »A vi, koji ostavljate Večnoga, koji zaboravljate svetu goru moju, koji postavljate sto Bogu sreće i levate naliv Bogu kobi, vas ću staviti pod mač i svi ćete pripasti na klanje, jer zвах a vi se ne odzivaste, govorih a vi ne slušaste«. (Jes. 65, 11—12.). Ovakve moralne predike donekle su pomagale i budile narodnu savest, tako da se u toku vekova došlo potpuno do prečišćavanja i staložavanja nazora o Bogu i religiji. Tome je u prvom redu doprinelo i obučavanje naroda, koje je obično počinjalo već od 5. godine života, a čemu je bila posledica, da se u duhu Jevreja još zarano opažala izvesna snaga za razlikovanje prirodnog od neprirodnog. Samo silom ubeđenja uma mogla su biti porušena neznabožačka svetišta, a njihovi sveštenici uništeni. Samo na taj način uspela je jevrejska vera, da izvojuje konačnu pobjedu nad tadašnjim sujeverjem. A posle razorenja drugog hrama, kada je kulturno središte Jevrejstva potpuno preneseno iz Palestine u Babiloniju, a jevrejski narodni život primio u sebe mnogo što-šta, što je bezuslovno neznabožačkog porekla i čiji se ostatci nalaze u Talmudu, to nije značilo opasnost po jevrejsku religiju, jer je njen opstanak već bio tada nepokolebljiv.

Ali ovi sujeverni proizvodi nejevrejske proveniencije nadoše u dočnijim vremenima u Jevrejima produktivne širioce; oni ih poneše sa sobom na svom putu po čitavoj Evropi, tako da su se u toku vremena jako izmešali sa neznabožačkim proizvodima starih Germana i drugih naroda Evrope. A kako je brzo širenje sujeverja u ovom obliku prouzrokovalo zabunu i zabludu u duhu jevrejske diaspore, ispunjavajući jevrejsku dušu različitim strašilima i fantastičnim predstavama, razum je morao progovoriti svoju reč kao i u neznabožačkom Starom Veku. Radi suzbijanja sujeverja mogla se javiti samo ona struja, njegovo dalje širenje mogla je uspešno sprečavati samo ona nauka, koja se starala, da nepokolebljivim razlozima čovečjeg razuma odluči prirodno od neprirodnog, vezujući čoveče osećanje sa moći mišljenja. Samo religijska filozofija bila je kadra, ako ne da sasvim slomije moć sujeverja, a ono bar da je znatno ublaži u duševnom životu jevrejskih narodnih masa. Pouzdano se može reći, da se religijska

filozofija ne bi nikad toliko razvila među inteligentnim krugovima evropskog Jevrejstva, da nisu razna iščeda sujeverja počinila užasan pustoš u nižim slojevima naroda. Samo je sujeverje dalo prvi impuls za razvoj različitih filozofskih sistema i za njihovo uvođenje u religiozni život. Da bismo ovu tvrdnju učinili donekle očiglednom, valja nam samo ukazati na čedo moderne nauke, koje je odnegovano na krilu sujeverja, naime na astronomiju, koja je postala od astrologije.

U prirodi je čovekovoj, da sve, što se spolja daje opaziti, prenosi na sebe samog; on sve shvaća najpre subjektivno, pa tek docnije prelazi na objektivisanje predmeta. Tako je on i u svoja posmatranja i opažanja o zvezdama uneo svu svoju duševnost i čustvovanje, nalazeći u njima vezu sa sobom i svojom sudbinom, dok su mu čisti pojmovi o prostoru, vremenu i broju bili dosta strani. Prvi posmatrači neba služili su se u svojim opažanjima ne samo okom i uglomerom; oni nisu merili kretanja nebeskih tela časovnikom, niti su ih podvrgavali matematskom kalkulu. Srce i duša imadahu pri tom isto toliko učešća, koliko i računajući razum, a nada i strah, i nadražena mašta i religiozna slutnja bacali su na sva opažanja svoju šarenu čarobnu svetlost. Tako se dogodilo, da se astrologija u toku vremena razvila u nauku, čija je osnova ubeđenje, da svi predmeti na nebu i na zemlji stoje u međusobnoj vezi ne samo u fizičkom, nego i u moralno-filozofskom pogledu; da je na nebu otvorena knjiga, u kojoj je Bog zabeležio sudbinu naroda i pojedinih ljudi, i iz koje može znalac unapred da pročita budućnost sa svima njenim promenama. Kao što vidimo, u osnovi astrologije nalazi se religiozni momenat, koji je kadar razbuditi i podržavati izvesnu predanost u volju upravljača sudbinom, duševnu vezu neba sa zemljom u čovečjem osećanju.

Trebalo je mnogo odricanja, da se napusti fantastično carstvo astrologije, pa da se pređe u oblast, koja pripada čistoj stvarnosti, gde ne presuđuje ni srce, ni osećanje, nego čist razum i moć posmatranja čovekova. Samo se tako daje objasniti, što je astrologija ne samo u drevna vremena, nego neprekidno sve do današnjeg modernog doba, imala toliko poštovalaca, i što su se zanimali njome najslavniji muževi, kao: Wallenstein, Napoleon, Melanchton i Kepler. Ona spada u životne potrebe, kojih se čovek ne može nikad odreći u svojoj žudnji za napretkom. Pa ako iz kretanja planeta i ne može da objasni svoju sudbinu, svoju budućnost, on im se ipak obraća svojim pogledom svestan toga, da u nebeskim regionima ima moćnu potporu. Otude se astrologija kao počerka sujeverja ne može nikad istrebiti iz čovečje duše. Ali, ipak zato, pripada astronomiji i ta zasluga, da je, sem velikih uspeha na polju nauke, nekadanju moć astrologije suzila i povukla joj granice. Pod uticajem ove pojave, može se vrlo lako doći do uverenja, da je i sujeverje uopće od veli-

kog značaja po kulturni razvoj različitih, pa i jevrejskog naroda, jer je ono dalo prvi impuls za razmišljanje i umovanje o metafizičkim predmetima, o Bogu i stvaranje, o duhu i duši. Čovečanstvo je hiljadama godina živelo u mraku, dok moć duha i razum ne rekoše čarobnu reč: »Neka bude svetlost!« Religija i filozofija rade udruženim silama, da dovedu čovečje mišljenje u sistem, u čemu su delimično i uspele.

II.

U predašnjem poglavlju bilo je govora između ostalog i o tome, da sujeverje, kakvo i danas u različitim oblicima živi u jevrejskom narodu, nije nikako jevrejskog porekla, nego se daje svesti delom na njegov nekadanji kulturni i privredni dodir sa starim orientalskim zemljama, delom pak na mnogovekovno saživljenje sa evropskim narodima. To se može dokazati nekim činjenicama na različitim ograncima mu.

Posmotrimo pre svega astrologiju. Opće je pravilo, da kad astrolog hoće nekom da predkaže njegovu sudbinu, a on najpre za vreme njegova rođenja potraži po tački ekliptike, koja se u tom trenutku pojavila, 12 domova neba. Oni se zovu: dom života, bogatstva, braće, srodstva, dece, zdravlja, braka, smrti, religije, počasti, prijateljstva i neprijateljstva. Kad su ovih 12 domova nađeni, onda astrolog traži mesto planeta u svakom domu, pazeći na međusobni položaj, iz čega izvodi svoje predskazivanje. Sedam planeta igraju još i danas neku ulogu u kalendaru. Svaka kalendarska godina ima svog vladra u jednoj planeti, koju ćemo dobiti, kad godišnji broj podelimo sa 7, a ostatak deljenja 1, 2, 3, 4, 5, 6 ili 0 u istom poretku pokazuje, da vlada Sunce, Venera, Merkur, Mesec, Saturn, Jupiter ili Mars. Ne manju ulogu igra i životinjski krug, koji je sastavljen iz 12 zvezdišta, a stoji u vezi sa 12 domova neba. Ta su zvezdišta: ovan, bik, blizanci, rak, lav, deva, vaga, škorpija, strelac, jarac, vodolija i ribe. U pogledu astrologije Jevrejstvo stoji na stanovištu: אין מול לישׂאֵל, da jevrejski narod nije podčinjen nikakvoj planeti, jer je njegova sudbina jedino u božjim rukama (Tr. Sab. 156 a; Tr. Nid. 32 a). Pa ipak se i u njega usled dodira sa orientalskim narodima razvio nazor, da životinjski krug (hebr. מולות) važi kao simbol 12 mesecâ u jevrejskoj godini, a njegovih 12 zvezdišta jesu mesečni vladari. Prema tome je Mazal, zvezdište, za mesec Nisan טלא = ovan; za Ijar שׂיר = bik; za Sivan תאמיים = blizanci; za Tamus סרטן = rak; za Ab אריה = lav; za Elul בתולה = deva; za Tišri מאונים = vaga; za Marhešvan עקרב = škorpija; za Kislev קשה = strelac; za Tebet גדי = jarac; za Šebat דלי = vodolija, a za Adar דגים = ribe. 12 vladara jevrejske godine tako su tesno spojeni sa jevrejskim načinom mišljenja, da je njihov uticaj na sve zemaljsko uspevanje glavni sadržaj liturgija gdekojih praznika. (Vidi molitvu Musaf za 1. dan Pesah-a i za

Semini Aceret). Ne manju ulogu igraju u jevrejskoj astrologiji, uz životinski krug, i 7 planeta (hebr. *שבעה כוכבי לכה*). Po ovom nazoru, svaki dan sedmice i svaki čas dana ima za vladara jednu od 7 planeta. Sreća i karakter nekog čoveka zavisi potom od položaja planete u vreme njegovog rođenja. I tako je ovo postalo pravilom: režim Sunca *חמה* znači zdravlje, nezavisnost i neskrivenost; režim Venere *נונה* znači bogatstvo i nemoralnost; režim Merkura *כוכב* moć mišljenja i mudrost; režim Meseca *לבנה* strpljivost, nedoslednost i odvisnost, ali uz to skrivenost i diskreciju; režim Saturna *שבת* neprobitačnost i bezuspešnost; režim Jupitera *צדק* pravdu i pobožnost, a režim Marsa *מאדים* znači krvavu profesiju. Položaj 7 planeta u različitim danima i časovima nije teško izračunati, ako podemo od onog vremena, kad su nebeska tela, prema stvaranju za 6 dana, otpočela svoju službu, utvrđujući poredak planeta po glasu tablice I. Sa obzirom na to, da su nebeska tela u 4. dan stvaranja, dakle u sredu, otpočela svoju delatnost, onda se mora početi sa prvim časom toga dana, koji po jevrejskom shvatanju počinje navečerjem, polazeći od utvrđenog reda planeta Saturna, Jupitera, Marsa, Sunca, Venere, Merkura i Meseca. Prema tome, za prve časove pojedinih sedmičnih dana zapažen je ovaj red planeta: nedelja Mer. *כ*. ponedeljak Ju. *ז*. utorak Ve. *ב*. sreda Sa. *ש*. četvrtak Su. *ד*. petak Mes. *ה*. i subota Ma. *ו*. Ovo je po hebrejskom skraćivanju znak *בצנ"ש* i *שצ"ם* dočim se za red časova planeta uzima znak *שצ"ם חגל"כ*. Ako je, dakle, neko rođen u nedelju u 8 časova, on će biti duhovno darovit i imaće znatnu moć mišljenja. Izvesno ima i u ovom pogledu razlike u mišljenju, pa ima i takvih jevrejskih astrologa, koji ne priznaju vladare pojedinih dnevnih časova, nego čine sudbinu čovečju zavisnom od dana rođenja (Vidi Tr. Sabat 156a). U svakom slučaju ova je nauka uzela pravac, koji je protivan jevrejskom gledištu, jer se drži sistema, čije se nejevrejsko poreklo ne da poreći.

Istu pojavu možemo opaziti na polju isterivanja duhova, koje igra znatnu ulogu u carstvu sujeverja. Ali i ovde način isterivanja i formule i izreke daju posve tačno raspoznati, ukoliko su jevrejskog ili nejevrejskog porekla. U sva vremena reč je bila moćno čarobno sredstvo, koje je moglo ukrotiti i same bogove i moći sudbine. Da je verovanje u silu isterivanja duhova prastaro, o tom svedoče izvešća u izobilju. Haldeji i Babilonjani odlikovali su se u prvom redu na ovom polju; ali i kod Grka i Rimljana je veština isterivanja vršena u različitim oblicima, i u njenu moć se čvrsto verovalo. U Jevreja je postalo ovo sujeverje od povratka naroda iz babilonskog ropstva. I u njih je bilo izvesnih reči i formula, kojima se pridavala naročita čarobna sila, i od kojih su neke ušle i u Talmud. O takvoj jednoj čarobnoj formuli reč je i u sledećem talmudskom mestu (Pesahim 112 a; Aboda Zara 12 b): Noću da se ne pije voda iz reka i jezera, jer se može *שברירי*

oslepiti. Mora li se ipak piti, onda neka se udari poklopcem u čup i neka se rekne ovo: »N. sine N-in: tvoja mati mi je rekla, uzmi se naum מִשְׁבְּרִירִים שְׁבִירִים בְּרִירִים רִירִים יִרִים רִים ים ja sam žedan pa bih pio vode iz belih pehara«. Nejevrejski karakter ove

Tablica I.

Dani	Sreda	Četvrtak	Petak	Subota	Nedelja	Ponedelj.	Utorak
18 h	Sa. ש	Su. ח	Mes. ט	Ma. ט	Mer. כ	Ju. צ	Ve. נ
19	Ju. צ	Ve.	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.
20	Ma. ט	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.
21	Su. ח	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.
22	Ve. נ	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.
23	Mer. כ	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.	Ma.
24	Mes. ט	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.	Su.
1	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.
2	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.
3	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.
4	Su.	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.
5	Ve.	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.
6	Mer. כ	Ju. צ	Ve. נ	Sa. ש	Su. ח	Mes. ט	Ma. ט
7	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.	Su.
8	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.
9	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.
10	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.
11	Su.	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.
12	Ve.	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.
13	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.	Ma.
14	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.	Su.
15	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.
16	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.	Ma.	Mer.
17	Ma.	Mer.	Ju.	Ve.	Sa.	Su.	Mes.

Dan počinje sa 18. časom prethodnog dana.

Subota naveče 18 h קל"ם כצנ"ש קל"ם — Nedelja jutro 6 h קל"ם כצנ"ש

čarobne formule lako se raspoznaje, kad imamo pred očima mađioničku reč »Abracadabra«, koja živi u ustima naroda, a o kojoj se u pohrišćanskom vremenu verovalo, da može da izleči

četverodnevnu nastupnu groznicu. Reč se pisala na četverougli papir u obliku trougla, a izgledala je ili kao Tablica II., ili kao Tablica III. Ovaj se papir savio zatim u obliku pisma, belim se

Tablica II.

A	B	R	A	C	A	D	A	B	R	A
	B	R	A	C	A	D	A	B	R	
		R	A	C	A	D	A	B		
			A	C	A	D	A			
				C	A	D				
					A					

Tablica III.

a	b	r	a	c	a	d	a	b	r	a
	a	b	r	a	c	a	d	a	b	r
		a	b	r	a	c	a	d	a	b
			a	b	r	a	c	a	d	a
				a	b	r	a	c	a	
					a	b	r	a		
						a	b	r		
							a	b		
								a		

koncem popreko i unakrst prošio i o jednoj traci obesio o vrat, tako da je ležao baš na srcu. Pošto ga je bolesnik 9 dana nosio o vratu, 10-tog dana pre izlaska sunčeva čuteći odlazio je na reku, koja teče na istok, i bacao je pisamce nepročitano natraške u vodu. Reč Abracadabra posvud je smatrana imenom božjim. Ali nije isključeno, da je ona aluzija na hrišćanski trimitet; jer Abrah ili Abrac je složeno iz semitske reči Ab = otac, bar = sin i Ruh = duh i iz Dabra = reč. No bilo kako mu drago, fakt je da su u Orientu kurzirale ovakve formule za isterivanje duhova, otuda ni talmudska formula nikako nije jevrejskog porekla. Naprotiv, pre se može uzeti, da su ovakve usmene formule, pisane i u Palestini na pergamentu u obliku Abracadabra po obrascu Tablice IV. ili V., važile kao amuleti sa nekom čarobnom silom.

Druga formula isterivanja duhova nalazi se u sledećem mestu Talmuda (Joma 84 a; Aboda Zara 28 a): »Ako nekog ujede besan pas, neka napiše na oderanu kožu tvora ovu formulu: Ja N. sin N-in napisah ti na oderanoj koži tvora mužaka קנדי קנדי קלירי. Zatim neka svuče svoje odelo i zakopa ga na groblju. Posle 12 meseca neka ga opet iskopa i spali, a njegov pepeo neka prospe na raskršću u svim pravcima. Za ovih 12 meseca neka pije vode samo iz bakarne cevi, jer bi inače mogao

III.

Pošto je u predašnjem poglavlju pomoću nekih podataka dokazano strano poreklo sujeverja, kog još i danas ima u jevrejskom narodu, ostaje nam još, da iznesemo sada njegove naročite ogranke po njihovom toku razvoja i po današnjem stanju.

Od prastarih vremena se u životu naroda ukorenilo verovanje, da se duh umrloga može prizivati u zgodnom trenutku. Već u knjizi Samuel (Sam. I. gl. 28, 3 ff.) nalazi se neverovatna priča, da je kralj Saul u nuždi poput vračare iz Endore prizvao duh umrlog proroka Samuela. Slično nalazimo i u Grka, gde Omir (Odys. XI. 90 f.) izlaže ceremonije, kojima Ulyses (Odysseus) priziva sen vidovitog Tiresiasa iz donjeg sveta, da mu objavi sudbinu. I Talmud nam iznosi neke slučajeve, gde različite formule igraju ulogu pri dozivanju mrtvih, ili pri razgovoru sa duhom umrlih. Navešćemo ovde onaj naročiti slučaj, kad se Samuel (Jahinai) poduze razgovarao sa svojim umrlim ocem, Aba bar Aba, u groblju o nekom siračadskom novcu, pa ga je otac o svemu obavestio (Berahot 18 b.).

Nije se retko dešavalo u Srednjem Veku kod Jevreja, a dešava se i u novije vreme, da se pri rasprama o nasleđu priziva duh umrloga oca zastrašujućim ceremonijama, kako bi se na taj način uticalo na dušu dece, te da se u prisustvu očeva duha sporazumu. Ovakvi postupci imali su često uspeha, ma da prisutni nisu duh umrloga ni videli, ni čuli, ipak su bili uvereni, da je prizvani duh pred rabinom u prisustvu 10 u ogrtač uvijenih lica govorio kroz grlo sudije, koji je doneo presudu po volji umrloga. Posredovanje se obično obavljalo pomoću svetog imena Božjeg, ali ga je sa punim uspehom moglo izgovarati samo ono lice, koje je prodrlo u beskrajnu dublinu Kabale (jevrejska tajna nauka) i bilo uvereno o njenoj istini.

Upotrebom svetog imena Božjeg verovalo se, da mogu izlečiti i oni, u koje je ušao zao duh. Dibuk, kako se čuje u narodnim ustima, i u kog i danas veruju istočni Jevreji, jeste neka vrsta melanholije, koja je nastala usled kakvog duševnog potresa ili iznenadne nesreće, a u oskudici ili neupotrebi medicinskih sredstava proglašena je neizlečivom. A kako očajnu dušu ni onda ne napušta nada, kad se oseća od prirode ostavljenom, ona se obraća natprirodnom, tražeći od njega iscelenje.

Da je ova bolest bila jako rasprostrta još za vreme drugog hrama, svedoči saopćenje Novog Zaveta, po kom je Isus izganjao duhove iz više njih. Zanimljivo je jedno mesto (Lukas 11, 14 ff.), iz kog se vidi, da je samo takva upotreba zlih duhova bila zabranjena, a upotreba imena Božjeg bila je uobičajena među Jevrejima. Tamo se veli: »Dogodilo se jednog dana, da je izgonio zlog duha iz jednog nemoga, tako da je mogao govoriti. Narod se divio tome. Neki tvrđahu, da mu je pomoću Belzebuba, kralja duhova, uspelo ovo delo, a drugi su ga kušali i tražili nebeski

znak. Ali on je pogađao njihove misli, pa im reče: Svako carstvo, koje sa samim sobom dođe u sukob, mora propasti i dom se pored drugoga porušiti. Tako i Satana, ako se sa samim sobom zavadio, carstvo mu ne može biti dugotrajno, te da Belzebub, kako vi rekoste, izganja duhove. Ako ja sa Belzebubom izganjam zle duhove, s kime ih izganjaju vaša deca, zato neka vam ona budu sudije. Ako li ja prstom Božjim proganjam duhove, onda znajte, da me je posetilo carstvo Božje«. A da su zli duhovi, upotrebom svetog imena Božjeg, i slavnim muževima (jevrejskim) izganjani, svedoči sledeći slučaj, koji je sadržan u nedavno nađenom jevrejskom rukopisu, nazvanom »Megilat Ahimaaz«: »U poslednjoj četvrti 9. veka vladao je u bizantijskom carstvu kralj, nazvan Basyleos, koji nije bio naklonjen Jevrejima, pa ih htede odvratiti od vere njihovih otaca. Kad je dočuo za slavnog rabina Šefatja, on ga pozva k sebi, pa se upusti s njime u prepirku o religiji, ali rabin, svojom velikom mudročću i upotrebom različitih biblijskih navoda, pobedi kralja. Basyleos je imao kćer, koju je voleo kao oči u glavi, ali u koju je već od dužeg vremena ušao zao duh, i niko je ne mogaše izlečiti. Tada kralj pozove rabina Šefatja i zamoli ga, da mu izleči kćer od ove bolesti, što ovaj i obeća. Pošto je doveo devojkicu u odvojenu sobu, stade izganjati duha u ime onoga, koji prebiva na visinama i koji je stvorio zemlju sa mudročću. Duh, u najvećoj nuždi budući, vikao je u strahu, zašto hoće da oslobodi kćer grešnika, koji čini Jevrejima toliko zla. On ne može da ostavi svoje mesto, jer mu je Bog predao devojkicu, ne bi li tako skršio oholost kraljevu. Ali se Šefatja nije dao zastrašiti od duha, nego mu zapovedi u ime Boga, da se odazove njegovu pozivu. Najzad duh ostavi devojkicu, ali ga rabin Šefatja na njegovu begstvu uhvati u jednom olovnom sudu, koji zapečati pečatom Svemogućega, pa ga baci u more. Naprotiv, devojkica izide iz sobe zdrava i vesela i povrati se kralju. U ime nagrade za ovo čudno delo kralj opozove svoju zapovest o obraćanju Jevreja svoga carstva, otpustivši Šefatja sa bogatim darovima. (U jednom litografisanom otisku, prema izdanju Kaufmanna, st. 6. i 7.).

Ali se još i danas dešava u hasidejskim krugovima Poljske i Rusije, da rabin čitavu općinu oblaže postom, groblje uzduž i popreko premerava, i grobove srodnika otvara, da bi izagnao Dibuka pomoću Herema i isterivanja u prisustvu čitave općine, koja tu stoji, zaogrnutu u mrtvačko odelo. Posledica je ovakvih ceremonija, da dotični bolesnik, potresen strahom i plašnjom, umire već posle nekoliko sedmica.

Kao uplivno sredstvo protiv ove bolesti i drugih nesrećnih slučajeva smatra se KAmiot (כמיות). A to su amuleti ili talizmáni, koji sadrže na pergamentu napisani ili na metalnoj pločici otisnutu jevrejsku formulu. KAmiot se obično obesi o vrat ili o zid. I sama Mesusa, koja prvobitno nije imala drugog

cilja, nego da nas uvek opominje na Boga, dobila je u Srednjem Veku mističko značenje, pa je i danas mnogi ljudi smatraju amuletom, koji čuva dom od zlih duhova. Na svakom Mesusa vidimo spolja formulu *כונו בכווכו כונו*, koja sadrži u sebi reči ה' אלקינו ה' אב כונו. (Pri rešavanju mora se upotrebiti umesto prvog pismena ono, koje mu sleduje po alfabeti). Formule izganjanja sadrže i takozvane »Kimpet (= Kindbett) Täferl«, koje se u spavaćoj sobi porodilje radi zaštite novorodenog deteta od »Lilit« (ženski demon, po talm. tradiciji prva žena Adamova), vešaju na 4 zida. Među Kamiot-ima ima većinom i takvih, koji zagonetnim načinom sadrže neki psalam ili drugi kakav biblijski stih, koji se samo ključem može rešiti. Pisac ovog članka imao je pre više godina prilike, da razgleda nekoliko Kamiota, od kojih je jedan sadržavao ovu formulu: *הי דם הכל שרמת הכופא* (umesto prvog pismena alfabeta uzima se poslednji, umesto drugog preposlednji i t. d.), daje stih psalma: *גם כי אלק בניא צלמות לא אירא רע כי*: »Kad hodim dolinom seni smrti, ipak se ne bojim oda zla, jer si ti (o Bože!) samnom«. (Psalam 23, 4.). Drugi Kamiot imao je ovaj natpis: *אל כשמל בוקס אשאע בקו שהפו שפכב הש לבע* (umesto prvog pismena alfabeta uzima se 12., umesto drugog 13. i t. d.), pa je sadržavao ove polustihove 91. psalma: *לא תירא מפחד לילה*: »Ti se ne strašiš noćne strahote, niti strele, koja danju leti. Jer ti Večni jesi moja zaštita«. Po ovom obrascu ima novca i prstenja, koji služe talismanima i kojih se natpis može rešiti različitim ključevima.

U najtešnjoj vezi sa različitim izganjanjem duhova i sa Kamiot-om stoji upotreba različitih trava, biljaka, životinjskih delova i drugih predmeta, koji se ne upotrebljavaju zbog svoje prirodne lekovitosti, nego zbog natprirodne sile, koja je u njima, i koja se pojačava mešavinom. Navešćemo ovde nekoliko recepata, koji su služili na umirenje obolele duše pređašnjih generacija:

Protiv nastupne groznice neka se uzmu 7 trnova od 7 palama, 7 ivera od 7 stabala, 7 eksera od 7 mostova, 7 vrsti pepela iz 7 peći, 7 vrsti zemalja iz 7 jendeka, 7 vrsti smole sa 7 lađa, 7 zrna kima i 7 dlaka od starog psa, sve to neka se uveže dlakom od kose i neka se obesi o vrat. (Sab. 66 b).

Protiv slepoće neka se uzme škorpija od sedam boja, pa neka se osuši u hladu; zatim neka se izmrvi očno belilo i po-meša sa izmrvljenom škorpijom i to: 2 dela belila i 1 deo škorpije, pa neka se metne jedna polovina na jedno, a druga polovina na drugo oko, ali ne više, nego što oči mogu podneti. (Gittin 68 a).

Protiv zubobolje neka se uzme beli luk i izmrvi u ulju i soli, pa neka se metne na nokat palca one strane, na kojoj je bol i sve to neka se obviije testom; ali valja biti vrlo oprezan,

da beli luk ne dodirne meso, jer time mogu postati kraste po telu (Gitin 69a).

Protiv zapaljenja kože neka se uzme amoniak, galbanus, beli med i čisto belo vino, neka se sve to pomeša i time koža maže (Gitin 69a).

Protiv zapaljenja ušiju neka se uzmu bubrezi olinjane koze i neka se razderu uzduž i popreko i stave na žeravicu, a dobi-vena tečnost neka se mlaka stavi na uho. (Aboda Zara 28b).

Ovakvi recepti upotrebljavani su kroz čitav Srednji Vek, pa se i danas u različitim jevrejskim krugovima istoka fabrikuju medikamenti, koji se ne slažu sa modernom medicinom.

Na ovom bi mestu valjalo spomenuti još neka iščeda sujeverja, koja još i danas vladaju jevrejskim narodom, ali se zbog oskudice mesta moraju izostaviti. Fakat je, da je jevrejski narod, za vreme svog večitog seljakanja, mnogo što-šta poprimao od drugih naroda. On bi mnogo više poprimao, pa bi se i sasvim pretopio, da je imao podobnosti za to. Ali jevrejski narod nema te snage, da se sasvim pretopi u druge narode. On je u najrazličnijim prilikama i neudaćama života svagda zadržao svoju jevrejsku osobenost. Ova pak osobenost može se pojačati samo osećanjem jevrejske zajednosti i zajedničkim ciljem, da imaju istu zemlju, gde će se u zajedničkoj budućnosti razvijati na svima oblastima života.

Sabat.

»Ne treba da smo ni Cionisti, ni verni zakonu, da bismo uvažavali značaj Sabata«, tako je nedavno rekao jedan ugledni zastupnik jevrejske općine, Berlin, i on ima pravo. Ko se god u svom srcu oseća zaista još spojenim sa životom naroda u svim vremenima, taj ne može — sve ako i ne veruje u »budući svet« i u jevrejsku državu — predstaviti sebi opstanak jevrejskog naroda bez »kraljice Sabata.« Može se bez preterivanja reći: Više je Sabat učinio za održanje Jevreja, nego Jevreji za održanje Sabata. Da im on nije svake sedmice vraćao dušu i obnavljao duhovnu naponsku snagu, kuluk težetnih dana bi ih sve većma svlačio dole, pa bi najzad dospeli na najniži stupanj materializma i moralne i duhovne utonulosti. Zato se zaista ne mora biti Cionist, pa da se oseti sva divota istorijske posvete, koja se širi nad ovim »dobrim darom« i svom snagom nas brani protiv onih, koji hoće da dirnu u Sabat. (AHAD HAAM, Al Parašat Derahim, III. str. 79.).

